

พลิกโฉม...การบัญชีสำหรับเครื่องมือทางการเงิน

ตอนที่ 4 “การบัญชีป้องกันความเสี่ยง”

วันสันนันทน์ สุขุมลพันธ์

ผู้วิเคราะห์

ฝ่ายนโยบายการกำกับสถาบันการเงิน

ธนาคารแห่งประเทศไทย

บทความ “พลิกโฉม...การบัญชีสำหรับเครื่องมือทางการเงิน” ได้ดำเนินมาถึงตอนสุดท้ายแล้ว หวังว่าถึงผู้อ่านคงพอเข้าใจถึงวัตถุประสงค์และหลักการของ IFRS 9 ได้ไม่มากนักน้อยกว่า นักบัญชีพยายามจะปรับหลักการบัญชีไม่ให้เป็นการอุปสรรคต่อการดำเนินธุรกิจ และทำให้งบการเงินสามารถสะท้อนฐานะและผลการดำเนินงานที่แท้จริงได้ดีขึ้น

ตอนที่ผ่านมาได้ลงรายละเอียดของหลักการที่มีการพลิกโฉมไปพอสมควรแล้ว ทั้งการจัดประเภท การวัดมูลค่า และการกันเงินสำรอง ซึ่งน่าจะเป็นการพลิกโฉมที่มีผลกระทบต่อธุรกิจค่อนข้างมาก โดยเฉพาะธุรกิจสถาบันการเงิน คราวนี้ เราจะพูดถึง “การบัญชีป้องกันความเสี่ยง” แม้ว่าเรื่องนี้จะไม่พลิกโฉม แต่ก็มีมีการปรับรูปโฉมให้สอดคล้องกับการบริหารความเสี่ยงของธุรกิจมากขึ้น กอปรกับเรื่องนี้เป็นเพียงทางเลือกที่กิจการจะนำไปใช้หรือไม่ก็ได้ จึงอาจไม่กระทบต่อธุรกิจมากนักเมื่อเทียบกับสองเรื่องแรก

ก่อนอื่นเรามาทำความเข้าใจกันก่อนว่า ทำไมต้องมีการบัญชีการป้องกันความเสี่ยง ในการดำเนินธุรกิจไม่ว่าจะขนาดเล็กหรือใหญ่ ก็ล้วนต้องเผชิญความเสี่ยงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งอาจทำให้กิจการประสบผลขาดทุนได้ กิจการจึงต้องปกป้องตัวเอง โดยอาจซื้อตราสารอนุพันธ์มาปิดความเสี่ยง ซึ่งหากใช้วิธีบันทึกบัญชีทั่วไป กำไรขาดทุนในงบการเงินก็อาจยังผันผวน ทั้งที่ได้ปิดความเสี่ยงแล้ว เนื่องจากกำไรขาดทุนที่เกิดจากตราสารที่ใช้ปิดความเสี่ยงกับรายการที่ต้องการปิดความเสี่ยงอาจไม่สามารถหักกลบในรอบบัญชีเดียวกันได้ ดังนั้นจึงต้องกำหนดวิธีการบัญชีเฉพาะ เพื่อให้กิจการสามารถสะท้อนผลของการบริหารความเสี่ยงในงบการเงินได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

ในปัจจุบันที่ไทยยังไม่ได้ใช้ IAS 39 และไม่มีมาตรฐานการบัญชีไทยสำหรับเรื่องนี้ หลายท่านคงอยากรับว่า กิจการบันทึกบัญชีการป้องกันความเสี่ยงกันอย่างไร ด้วยเหตุที่ยังไม่มีมาตรฐานการบัญชีนี้เอง ทำให้วิธีปฏิบัติของแต่ละกิจการแตกต่างกันไป โดยกิจการที่มีบริษัทแม่อยู่ในต่างประเทศก็อาจใช้ IAS 39 เช่นเดียวกับบริษัทแม่ เพื่อลดภาระในการจัดทำงบการเงินสองชุด แต่สำหรับกิจการเชื้อสายไทย บางแห่งก็ใช้ IAS 39 หรือบางแห่งก็ใช้วิธีเกณฑ์คงค้าง (accrual basis) สำหรับการป้องกันความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย ซึ่งการใช้วิธีการบัญชีที่แตกต่างกันก็มีผลต่อระดับผลกระทบที่จะต้องเผชิญเมื่อใช้ IFRS 9 ซึ่งจะได้กล่าวเป็นลำดับต่อไป

เกริ่นมาพอสมควรแล้ว คราวนี้เรามาดูกันว่า การบัญชีป้องกันความเสี่ยงตาม IFRS 9 มีการปรับโฉมจาก IAS 39 มากน้อยแค่ไหน และจะมีผลกระทบอย่างไรบ้าง ที่พูดว่า “ปรับโฉม” ก็เพราะ IFRS 9 ไม่ได้ปรับปรุง

หลักการที่สำคัญ ๆ จาก IAS 39 แต่เพียงปรับหลักการให้เข้ากับวิธีการบริหารความเสี่ยงมากขึ้น เช่น สามารถใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยงได้ แม้ว่าจะป้องกันความเสี่ยงเพียงสัดส่วนใดสัดส่วนหนึ่ง ซึ่งเดิมจะเลือกใช้ได้เมื่อป้องกันความเสี่ยงทั้งจำนวนเท่านั้น อีกทั้งยังปรับวิธีการประเมินความมีประสิทธิภาพของการบัญชีป้องกันความเสี่ยงให้สอดคล้องกับกลยุทธ์และวัตถุประสงค์การบริหารความเสี่ยงของกิจการมากขึ้น โดยให้กำหนดอัตราส่วนของความมีประสิทธิภาพของกิจการเอง ไม่ต้องมายึดอัตราส่วนตายตัวที่ 80%-125% แบบเดิม ดังนั้น การปรับโฉมครั้งนี้จึงแทบไม่มีผลกระทบต่อในด้านลบ มีแต่จะช่วยให้กิจการสามารถสะท้อนผลของการบริหารความเสี่ยงในงบการเงินได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

สำหรับเงื่อนไขของการใช้และวิธีการบัญชีป้องกันความเสี่ยงก็คงเดิม โดยกิจการยังคงมีภาระในการจัดทำเอกสารระบุกลยุทธ์ วัตถุประสงค์ของการบริหารความเสี่ยง รายการที่ถูกป้องกันความเสี่ยง (hedged item) ซึ่งอาจเป็นสินทรัพย์ หนี้สิน สัญญาผูกมัด รายการที่คาดการณ์ไว้ และเครื่องมือที่ใช้ป้องกันความเสี่ยง (hedging instrument) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นตราสารอนุพันธ์ ส่วนวิธีการบัญชีก็แบ่งตามประเภทของการบัญชีป้องกันความเสี่ยงดังนี้ (1) **การป้องกันความเสี่ยงในมูลค่ายุติธรรม (fair value hedge)** (เช่น การทำ interest rate swap (IRS) แลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยคงที่เป็นลอยตัว เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรม (mark-to-market: MTM) ของเงินลงทุนที่มีอัตราดอกเบี้ยคงที่) ให้รับรู้ผลกำไรขาดทุนจากการ MTM ของ hedged item และ hedging instrument ไปหักกลบกันในกำไรขาดทุน (2) **การป้องกันความเสี่ยงในกระแสเงินสด (cash flow hedge)** (เช่น การทำ IRS แลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยลอยตัวเป็นคงที่ เพื่อป้องกันความผันผวนของกระแสเงินสดของดอกเบี้ย) ให้รับรู้ผลกำไรขาดทุนจากการ MTM ของ hedging instrument พักไว้ในกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น (OCI) แล้วค่อยนำไปหักกลบกันในกำไรขาดทุนเมื่อ hedged item กระทบกับกำไรขาดทุน (3) **การป้องกันความเสี่ยงในเงินลงทุนสุทธิในการดำเนินงานต่างประเทศ (hedge of net investment in a foreign operation)** ใช้วิธีการบัญชีเช่นเดียวกับ cash flow hedge

สำหรับกิจการที่ปัจจุบันใช้วิธีเกณฑ์คงค้าง อาจได้รับผลกระทบมากกว่ากรณีที่ใช้ IAS 39 เนื่องจากปัจจุบันกิจการรับรู้เพียงดอกเบี้ยค้างรับ/ค้างจ่ายเท่านั้น และไม่เคยวัดมูลค่ายุติธรรมของ hedging instrument และรับรู้ในงบการเงิน หากกิจการตัดสินใจเลือกใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยง ก็อาจต้องมีภาระที่จะต้องจัดทำเอกสารตามที่กล่าวข้างต้น อีกทั้งยังต้องวัดมูลค่ายุติธรรมของ hedging instrument และรับรู้ในงบการเงิน ซึ่งอาจทำให้ฐานะของสินทรัพย์/หนี้สินเพิ่มขึ้น แต่ประโยชน์ก็คือ ช่วยให้สามารถแสดงผลของการป้องกันความเสี่ยงในงบการเงินได้อย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ดี การบัญชีป้องกันความเสี่ยงข้างต้นอาจยังไม่ตอบโจทย์การบริหารความเสี่ยงของสถาบันการเงินที่มีการบริหารแบบกลุ่มซึ่งฐานะความเสี่ยงเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (dynamic portfolio hedge) IASB จึงอยู่ระหว่างพิจารณากำหนดวิธีการบัญชีสำหรับการบริหารความเสี่ยงแบบนี้ โดยคาดว่าจะออกเกณฑ์ในช่วงต้นปี 62 ก็ต้องรอดติดตามต่อไป

ขณะนี้เรามีเวลาเหลืออยู่ประมาณ 2 ปีเต็ม ก่อนที่จะเริ่มใช้ IFRS 9 ในปี 62 หากลองประเมินคร่าว ๆ ว่าสถาบันการเงินผู้ซึ่งได้รับผลกระทบมากที่สุด มีความพร้อมที่จะใช้มากน้อยเพียงใด ก็น่าจะหายห่วงได้ เพราะสถาบันการเงินค่อนข้างตื่นตัว ส่วนใหญ่ก็มีการว่าจ้างที่ปรึกษาเพื่อประเมินผลกระทบ และเริ่มปรับปรุงระบบงานและฐานข้อมูลกันไปบ้างแล้วตามแผนการดำเนินงานที่วางไว้ และสำหรับคนที่รอร่างมาตรฐานฯ ฉบับภาษาไทย สภาวิชาชีพบัญชีจะคลอตมาให้เห็นกันในปลายเดือนนี้แน่นอน พร้อมทั้งจัดสัมมนาพิจารณารับฟังความเห็นต่อร่างฯ จากผู้ที่เกี่ยวข้องด้วย สุดท้ายนี้ หวังว่าผู้อ่านที่ติดตามกันมาจะได้ประโยชน์จากบทความนี้บ้างไม่มากก็น้อย

บทความนี้เป็นข้อคิดเห็นส่วนบุคคล จึงไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเห็นของธนาคารแห่งประเทศไทย